

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
імені адмірала МАКАРОВА

Відокремлений структурний підрозділ
«Фаховий коледж Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова»

Любов КРАВЧЕНКО

Ксенія САНАЙКО

«Фінансова безпека підприємств»

*навчально-методичний посібник до практичних та самостійних занять
для змішаної форми навчання освітньо-професійних програм*

«Фінанси, банківська справа та страхування»

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
та «Бізнес-психологія управління» зі спеціальності 073 «Менеджмент»

Миколаїв - 2025

Рекомендовано до друку рішенням навчально-методичної ради Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова» (протокол № 5 від 21.05.2025 р.)

Затверджено на засіданні кафедри Інтелектуальної цифрової економіки НУК імені адмірала Макарова (протокол № 5 від 28.04.2025 р.)

Погоджено на засіданні навчально-методичної ради ВСП «Фаховий коледж НУК імені адмірала Макарова» (протокол № 5 від 14.05.2025 р.)

Кравченко Л. О., к.е.н., доцент, викладач кафедри інтелектуальної цифрової економіки Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

Санайко К. М., викладач вищої категорії, методист ВСП «Фаховий коледж НУК імені адмірала Макарова»

Рецензенти:

Гуріна О. В. - д.е.н., професор, викладач кафедри інтелектуальної цифрової економіки Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

Данік Н. В. - к.е.н., доцент, викладач кафедри інтелектуальної цифрової економіки Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

Водянка Л. Д. - к.е.н., доцента, завідувачки кафедри бізнесу та управління персоналом Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича

Методичні рекомендації до практичних та самостійних занять з дисципліни «Фінансова безпека підприємств» для змішаної форми навчання освітньо-професійних програм «Фінанси, банківська справа та страхування» зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» та «Бізнес-психологія управління» зі спеціальності 073 «Менеджмент» / Укладачі Кравченко Л.О., Санайко К.М. Миколаїв: ДДТУ, 2025. 54 с.

© Кравченко Л.О., Санайко К.М.

©ВСП «Фаховий коледж НУК імені адмірала Макарова», 2025

ВСТУП

У системі економічної безпеки важливу роль відіграє її фінансова складова, від рівня якої залежить реалізація національних інтересів та стабільний економічний розвиток. Забезпечення фінансової безпеки підприємствам набуває особливої актуальності у період фінансово-економічної кризи, яка супроводжується частковою втратою внутрішньої та зовнішньої платоспроможності, нестабільністю курсу національної грошової одиниці, зниженням рівня доходів населення, інфляцією, скороченням надходжень до бюджетів усіх рівнів та цільових фондів тощо.

Методичні рекомендації до практичних занять підготовлено відповідно до програми з навчальної дисципліни «Фінансова безпека підприємств», якій належить важливе місце у підготовці сучасних висококваліфікованих фахівців освітньо-професійної програм «Фінанси, банківська справа та страхування» зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» та зі спеціальності 073 «Менеджмент», оскільки в сучасних умовах посилення фінансової глобалізації, послаблення державного контролю за розвитком грошово-кредитних відносин, лібералізації зовнішньоекономічних зв'язків, підвищення ролі валютних відносин і посилення впливу валютної сфери на процеси, що протікають в реальному секторі економіки, зростання міжнародної мобільності капіталу, актуалізуються процеси, що загрожують стабільному функціонуванню національної економіки, що, у свою чергу, вимагає від сучасних спеціалістів високого рівня професійних знань у сфері гарантування економічної і фінансової безпеки з урахуванням стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку держави.

Метою вивчення дисципліни є формування у студентів теоретичних знань, пов'язаних із забезпеченням фінансової безпеки підприємства, практичних навичок в ухваленні обґрунтованих рішень на основі фінансової інформації та професійних компетенцій щодо забезпечення фінансової безпеки підприємств.

У межах вивчення навчальної дисципліни «Фінансова безпека підприємств» у студентів формують перелік компетентностей, а саме: здатність до збирання, опрацювання, систематизування й узагальнення інформації про діяльність

підприємства, розроблення планів діяльності підприємства загалом і його окремих підрозділів, із метою забезпечення його фінансової безпеки, здатність до використання теоретичного й методичного інструментарію фінансової, економічної, математичної, статистичної, правової та інших наук для забезпечення фінансової безпеки підприємства, здатність до інформаційного забезпечення ухвалення управлінських рішень, фінансового діагностування підприємства, аналізу використання його потенціалу для забезпечення фінансової безпеки підприємств.

КРЕДИТ 1. ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА, НОРМАТИВНЕ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

ТЕМА 1. Фінансова безпека в системі забезпечення економічної безпеки підприємства

Значення категорії «економічна безпека». Характеристика терміну «безпека» і визначення його за суттю. Види безпеки. Елементи економічної безпеки. Рівні економічної безпеки. Сутність економічної безпеки підприємства та її підсистеми. Фінансова безпека в системі економічної безпеки підприємства. Поняття та основні елементи системи фінансової безпеки підприємства. Функції і завдання аналізу фінансової безпеки підприємства. Фінансові ризики як деструктивні чинники впливу на фінансову безпеку підприємства. Сутність, форми прояву і джерела небезпек та загроз фінансовій безпеці підприємства.

ПЛАН

1. Теоретичні питання

1. Система економічної безпеки підприємств і принципи її функціонування.
2. Джерела і форми прояву економічної небезпеки.
3. Зони вразливості підприємства і фактори, що загрожують реалізації його фінансових інтересів.
4. Зв'язок фінансової безпеки підприємства із забезпеченістю його фінансовими ресурсами.

2. Теми рефератів

1. Вплив глобалізації на економічну безпеку України.
2. Зміст економічної безпеки та її рівні. 3. Проблеми забезпечення економічної безпеки підприємств в умовах міжнародної фінансової кризи.
4. Елементи загроз економічній безпеці підприємства.
5. Форми взаємозалежності фінансової безпеки держави та підприємства.
6. Загальні положення Концепції економічної безпеки України.

3. Контрольні запитання та завдання

1. Дайте характеристику терміну «безпека» і визначте його сутність.

2. Визначте, в чому полягає сутність загроз міжнародній економічній безпеці та охарактеризуйте принципи її забезпечення.
3. Охарактеризуйте економічну сутність категорії "економічна безпека".
4. Охарактеризуйте вплив глобалізації на економічну безпеку України.
5. Охарактеризуйте рівні економічної безпеки.
6. Визначте фактори впливу на економічну безпеку.
7. Охарактеризуйте фактори економічної безпеки України.
8. Охарактеризуйте загальні положення Концепції економічної безпеки України.
9. Опишіть методику оцінки рівня економічної безпеки регіону (алгоритм).
10. Розкрийте сутність фінансової безпеки як складової економічної безпеки підприємства.
11. Охарактеризуйте спільні та відмінні риси загальних положень Концепції економічної безпеки України та Концепції фінансової безпеки України.
12. Охарактеризуйте економічну сутність фінансової безпеки як складової економічної безпеки підприємства.

4. Тестові завдання: визначити вірну відповідь

1. Економічна загроза – це:

- а) крадіжки, грабежі й шахрайство у відносинах економічної діяльності;
- б) стихійні природні явища, що руйнують продуктивні сили та знищують національне багатство суспільства;
- в) сукупність факторів, умов і дій окремих суб'єктів, що перешкоджають існуванню й досягненню цілей розвитку економічної системи;
- г) сукупність об'єктивних і суб'єктивних факторів, що мають потенціальні можливості економічних утрат;
- д) усі попередні відповіді правильні;
- е) усі попередні відповіді неправильні.

2. Економічна безпека – це:

- а) стан, у якому підприємство може суверенно, без утручання ззовні, визначати шляхи та форми власного економічного розвитку;
- б) державою регламентована незалежність і здатність протистояти тиску, шантажу й агресії;

в) стан, здатність та умови, за яких суб'єкти суспільства (держава, юридичні та фізичні особи) можуть протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам досягнення цілей економічного розвитку й реалізації суспільної місії;

г) усі попередні відповіді правильні;

д) усі попередні відповіді неправильні.

3. Предметом економічної безпеки не є:

а) визначення небезпеки та її джерел;

б) ідентифікація небезпеки;

в) моніторинг небезпеки;

г) визначення міри відповідальності за економічні правопорушення;

д) формування нормативної бази захисту;

е) формування інститутів безпеки;

є) формування режиму захисту;

ж) здійснення захисту.

4. Допороговою економічною небезпекою є:

а) небезпека, виявлення якої руйнує економічну систему й робить неможливою реалізацію її соціально-економічної місії;

б) небезпека, виявлення якої супроводжується втратами, що поновлюються;

в) усі попередні відповіді правильні;

г) усі попередні відповіді неправильні.

5. Безпосереднім джерелом економічної небезпеки є:

а) стихійні лиха;

б) наслідки техногенної діяльності суспільства;

в) менталітет суспільства й окремих його суб'єктів;

г) цілеспрямована діяльність суб'єктів суспільства.

6. Економічним правопорушенням є:

а) будь-яке відхилення від норм права, що регулює економічну діяльність суб'єктів господарювання;

б) умисні чи ненавмисні дії особи, які супроводжуються втратами, що поновлюються;

в) умисні чи ненавмисні дії особи, які супроводжуються втратами, що

руйнують стан суб'єкта господарювання та роблять неможливою його подальшу економічну діяльність;

- г) усі попередні відповіді правильні;
- д) усі попередні відповіді неправильні.

7. Що не є джерелом економічної небезпеки для підприємства з боку власної держави:

- а) неефективні законодавчі та виконавчі рішення влади;
- б) некомпетентність державних чиновників;
- в) урядове обмеження технологічних процесів з екологічних міркувань;
- г) використання органів державної влади окремими чиновниками у власних інтересах?

8. Що не є загрозою для підприємства в зовнішньому середовищі:

- а) націоналізація або конфіскація майна підприємства на території інших держав;
- б) блокування рахунків підприємства в банках іноземних держав;
- в) квотування експорту та імпорту іноземною державою;
- г) квотування експорту та імпорту національним урядом;
- д) обмеження інвестиційної діяльності іноземною державою;
- е) підвищення митних тарифів;
- є) економічне шпигунство?

9. Концепція ефективної системи захисту підприємства передбачає:

- а) передумови формування системи захисту;
- б) стратегічні напрями, заходи та засоби захисту;
- в) конкретні заходи та засоби захисту від визначених небезпек.

10. У яких формах може здійснюватися система захисту підприємства:

- а) у формі служби захисту;
- б) шляхом отримання послуг на ринку безпеки;
- в) шляхом надання функцій захисту відповідним організаційним структурам підприємства;
- г) усі попередні відповіді правильні;
- д) усі попередні відповіді неправильні?

11. На вибір організаційних форм системи захисту підприємства впливає:

- а) об'єкти, які потребують захисту;
- б) склад і характер загроз та небезпек для підприємства в зовнішньому та внутрішньому середовищах;
- в) намагання забезпечити 100-відсотковий захист підприємства;
- г) фінансовий стан підприємства;
- д) усі попередні відповіді правильні;
- е) усі попередні відповіді неправильні.

12. Що не є функцією системи захисту:

- а) визначення джерел і форм небезпеки, а також пріоритетних напрямів захисту;
- б) розроблення проєктів і конкретних заходів захисту від кожної небезпеки;
- в) розроблення ефективних рішень управління підприємством;
- д) контроль за виконанням режиму безпеки?

13. На визначення структури системи захисту підприємства не впливають:

- а) джерела й характер загроз і небезпек;
- б) функції системи захисту;
- в) гарантії держави з питань права підприємства на безпечну діяльність;
- г) фінансові можливості підприємства.

14. Які ресурси підприємство використовує для власного захисту:

- а) власні;
- б) державні;
- в) суспільні;
- д) усі попередні відповіді правильні;
- е) усі попередні відповіді неправильні?

15. До власних ресурсів захисту підприємства не належать:

- а) активи підприємства;
- б) технології, ноу-хау, що застосовують на підприємстві;
- в) інформаційні ресурси підприємства;
- г) менеджмент підприємства;

д) асоціація виробників, у якій бере участь підприємство.

16. Методом управління ризиками суб'єкта господарювання не є:

- а) ухилення від небезпеки;
- б) превенція небезпеки;
- в) правовий захист від небезпеки;
- г) формування системи безпеки для подолання небезпеки;
- д) передача ризику іншому.

17. Управління якою підсистемою найбільше впливає на фінансовий стан підприємства:

- а) виробничою;
- б) маркетинговою;
- в) фінансовою;
- г) усі попередні відповіді правильні;
- д) усі попередні відповіді неправильні?

18. До основних індикаторів економічної безпеки підприємства належать такі:

- а) індикатори виробництва;
- б) фінансові індикатори;
- в) соціальні індикатори;
- г) усі попередні відповіді правильні;
- д) усі попередні відповіді неправильні.

19. Безпека внутрішньої фінансової сфери України визначається:

- а) досконалістю правової, організаційної та інституціональної бази;
- б) політичною стабільністю, рівнем ризиків ринкової кон'юнктури, масштабами тіньової економіки та рівнем корупції в державі;

в) всі відповіді вірні

20. Фінансова безпека держави включає:

- а) бюджетну, податкову, боргову безпеку, фінансову безпеку страхового та фондового ринку
- б) фінансову безпеку банківської системи, валютну, грошово-кредитну, інвестиційну безпеку,

в) тільки бюджетну, податкову, боргову безпеку.

21. Бюджетна безпека –це:

а) стан забезпечення платоспроможності держави з урахуванням балансу доходів і видатків державного й місцевих бюджетів;

б) стан забезпечення платоспроможності держави без урахування балансу доходів і видатків державного й місцевих бюджетів;

в) стан забезпечення платоспроможності держави з урахуванням балансу доходів і видатків державного й місцевих бюджетів та ефективності використання бюджетних коштів

22. Податкова безпека держави–це:

а) стан забезпечення платоспроможності державі податків;

б) ефективність податкової політики держави;

в) стан забезпечення доходів і видатків з державного й місцевих бюджетів

23. Боргова безпека держави - це:

а) певний рівень державної внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування й ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень та оптимального співвідношення між ними;

б) певний рівень державної заборгованості й ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень та оптимального співвідношення між ними;

в) певний рівень державної внутрішньої та зовнішньої заборгованості і зовнішніх запозичень та оптимального співвідношення між ними.

5. Дайте визначення термінів і понять:

національна безпека – економічна безпека –

забезпечення економічної безпеки – екосистейт –

критерії стану економічної безпеки – загроза безпеці - індикатор безпеки -

порогове значення індикатора безпеки –

моніторинг соціально-економічних процесів – міжнародна економічна безпека -

ТЕМА 2. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства. Нормативне та інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової безпеки підприємства. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства в системі наукового пізнання.

Система фінансових інтересів підприємства як основа забезпечення його фінансової безпеки. «Дерево» основних фінансових інтересів підприємства. Метод розробки сценаріїв розвитку подій. Типи фінансово-інвестиційної стратегії підприємства. Характеристика елементів структури механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства. Функції механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Сутність інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємства. Мета інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємства. Сутність та види інформаційного забезпечення процесу планування фінансової безпеки, його значення в рамках підвищення рівня фінансової безпеки підприємства. Джерела інформації для визначення та моніторингу стану фінансової безпеки підприємства. Види інформаційного забезпечення процесу планування фінансової безпеки

ПЛАН

1. Питання до обговорення:

1. Визначте систему пріоритетних інтересів підприємства за/для забезпечення його фінансової безпеки.
2. Розкрийте класифікацію фінансових інтересів, залежно від різних критеріїв.
3. Визначте структуру та склад механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства.
4. Охарактеризуйте механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства, розкрийте його функції.
5. Розкрийте сутність функціональної структури управління фінансовою безпекою підприємства.
6. Розкрийте алгоритм функціонування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства.

7. Охарактеризуйте інструменти забезпечення фінансової безпеки підприємства

2. Тестові завдання: визначити вірну відповідь

1. *Пріоритетними національними інтересами України в економічній сфері є:*

- а) збільшення рівня монетизації економіки держави;
- б) забезпечення інтеграції України в ЄС та приєднання до СОТ;
- в) створення конкурентоспроможної, соціально-орієнтованої економіки;
- г) забезпечення бюджетної дієздатності і зменшення державного боргу.

2. *Головним керуючим органом в Україні з питань національної безпеки є:*

- а) Служба безпеки України;
- б) Кабінет Міністрів України;
- в) Рада національної безпеки і оборони України;
- г) Секретаріат Президента України.

3. *Об'єктом фінансової безпеки держави є:*

- а) фінансова система;
- б) фінансовий механізм;
- в) фінансові ресурси;
- г) фінансові відносини.

4. *Складовими фінансової безпеки держави слід вважати:*

- а) валютну, боргову, інвестиційну, інформаційну, безпеку фондового ринку;
- б) грошово-кредитну, валютну, банківську, монетарну, боргову, бюджетну;
- в) валютну, боргову, безпеку фондового ринку, грошово-кредитну, бюджетну;
- г) усі відповіді вірні.

5. *До внутрішніх факторів, які визначають фінансову безпеку держави належать:*

- а) політичний клімат в країні і характер фінансово-кредитної політики;
- б) кон'юнктура світових фінансових ринків і сальдо платіжного балансу;
- в) участь держави в міжнародних фінансових організаціях;

г) усі відповіді вірні.

6. Основними елементами механізму забезпечення фінансової безпеки держави є:

а) доктрина, концепція, стратегія, політика, тактика; б) інтереси, загрози, захист інтересів;

в) моніторинг, індикатори, граничні значення індикаторів;

г) усі відповіді вірні.

7. Відповідно до джерел виникнення загрози фінансовій безпеці можна класифікувати на:

а) потенційні і реально існуючі;

б) внутрішні і зовнішні;

в) національні, регіональні і міжнародні;

г) активні і пасивні.

8. До систем забезпечення фінансової безпеки держави слід віднести:

а) інтереси, загрози, захист інтересів;

б) доктрину, концепцію, стратегію, політику, тактику;

в) моніторинг, індикатори, граничні значення індикаторів;

г) організаційне, кадрове, матеріально-технічне, інформаційне, законодавче.

9. Система організаційних та інституційно-правових заходів впливу, спрямованих на своєчасне виявлення, попередження, нейтралізацію та ліквідацію загроз фінансовій безпеці держави, це:

а) елементи фінансової безпеки;

б) фактори, що впливають на фінансову безпеку;

в) механізм забезпечення фінансової безпеки;

г) усі відповіді вірні.

10. До реальних внутрішніх загроз фінансовій безпеці держави можна віднести:

а) рівень державного боргу;

б) рівень інфляції;

в) рівень капіталізації фондового ринку;

г) усі відповіді вірні.

11. Стан бюджетної, податкової та грошово-кредитної систем, що гарантує спроможність держави ефективно формувати, зберігати від надмірного знецінення та раціонально використовувати фінансові ресурси держави для забезпечення її соціально-економічного розвитку в науковій сфері називається:

- а) економічна безпека держави;
- б) національна безпека держави;
- в) фінансова безпека держави;
- г) монетарна безпека держави.

12. З розвитком ринкових відносин виникають наступні загрози фінансовій безпеці держави:

- а) недосконалість бюджетної політики і нецільове використання коштів бюджету;
- б) значні розміри державного та гарантованого боргу;
- в) криміналізація та масштабний вплив капіталу в «тінь» та закордон;
- г) загрози в пунктах а), б) та в).

13. Зволікання із загрозами фінансової безпеки держави призводить до виникнення в країні:

- а) фінансової кризи;
- б) промислової кризи;
- в) освітньої кризи;
- г) кризи в галузі медицини.

14. Назвіть основні принципи забезпечення фінансової безпеки держави:

- а) забезпечення національної фінансової безпеки з урахуванням стану міжнародної безпеки у фінансовій сфері;
- б) пріоритет державних інтересів над суспільними інтересами;
- в) надання переваги договірним відносинам у розв'язанні внутрішніх і зовнішніх конфліктів фінансового характеру;
- г) забезпечення балансу фінансових інтересів особи, суспільства, держави,

їх взаємна відповідальність.

15. Які індикатори характеризують стан фінансової безпеки:

- а) співвідношення між обсягами залученого капіталу та експортом вітчизняного капіталу;
- б) рівень перерозподілу ВВП через доходи зведеного бюджету;
- в) відношення суми валових міжнародних резервів НБУ до загальної суми річного експорту;
- г) частка податків в обсязі ВВП.

2. Теми рефератів

1. Функціональне призначення та основні елементи механізму забезпечення фінансової безпеки держави.
2. Пріоритетні національні інтереси в економічній і у фінансовій сфері.
3. Фінансова безпека держави в умовах глобалізації.
4. Бенчмаркінг як інструмент забезпечення фінансової безпеки
5. Призначення механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства в стані війни
6. Класифікація видів бенчмаркінгу

3. Контрольні питання для самоперевірки

1. Розкрийте багатоаспектну сутність поняття «фінансова безпека», враховуючи відомі вам концептуальні підходи.
2. Внутрішні і зовнішні фактори визначають стан фінансової безпеки держави.
3. Складові ієрархічної декомпозиції фінансової безпеки держави як багаторівневої системи.
4. Складові структури фінансової безпеки держави: фінансова безпека людини (громадянина), фінансова безпека підприємства, фінансова безпека регіону.
5. Наведіть приклад пріоритетних національних інтересів в економічній і фінансовій сферах.
6. Назвіть внутрішні та зовнішні загрози фінансовій безпеці держави.
7. Здійсніть класифікацію загроз фінансовій безпеці держави на потенційні

та реальні.

8. Назвіть відомі вам індикатори оцінки стану фінансової безпеки України.

9. Охарактеризуйте принципи, завдання та механізми забезпечення пріоритетних національних інтересів у фінансовій сфері від зовнішніх і внутрішніх загроз.

4. Дайте визначення термінів і понять:

фінансова безпека – бюджетна безпека – боргова безпека – грошово-кредитна безпека – валютна безпека – безпека банківської системи – інвестиційна безпека – безпека фондового і страхового ринку – механізм забезпечення фінансової безпеки – концепція фінансової безпеки – стратегія фінансової безпеки – об'єкти і суб'єкти фінансової безпеки – принципи забезпечення фінансової безпеки – системи забезпечення фінансової безпеки – фінансова глобалізація – фінансова безпека як похідна фінансової глобалізації -

КРЕДИТ 2. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ТА РИЗИКИ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА

ТЕМА 3. Основи управління фінансовою безпекою підприємства **Методичні основи оцінювання фінансової безпеки підприємства**

Завдання та об'єкти управління фінансовою безпекою підприємства. Методи управління фінансовою безпекою підприємства. Обґрунтування параметрів безпечного фінансового стану підприємства. Розробка стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства. Бенчмаркінг як інструмент забезпечення фінансової безпеки підприємства. Види бенчмаркінгу. Методи бенчмаркінгу. Організаційне забезпечення фінансової безпеки підприємства. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства. Методи визначення рівня фінансової безпеки підприємства. Інтегральна оцінка фінансової безпеки підприємства. Ресурснофункціональний метод оцінки фінансової безпеки підприємства. Використання SWOTаналізу у вигляді підфункції забезпечення фінансової безпеки підприємства.

ПЛАН

1. *Теоретичні питання*

1. Розкрийте сутність фінансової безпеки як складової економічної безпеки підприємства.
2. Охарактеризуйте метод - діапазон фінансової безпеки підприємства
3. Розкрийте метод балів фінансової безпеки підприємства.
4. Охарактеризуйте критерії фінансової безпеки підприємства.
5. Визначте ознаки фінансової безпеки.
6. Охарактеризуйте метод золотого правила фінансування.
7. Визначте рівні фінансової безпеки підприємства.
8. Охарактеризуйте зв'язок фінансової безпеки підприємства із забезпеченістю його фінансовими ресурсами.
9. Розкрийте критерії та методи оцінювання фінансової безпеки підприємства.
10. Визначте підходи до оцінювання фінансової безпеки підприємства.

2. Тестові завдання: визначити вірну відповідь

1. Основним критерієм оцінки рівня життя населення та індикатором стану фінансової безпеки людини є:

- а) розмір оплати праці працюючих;
- б) рівень видатків на душу населення з бюджету
- в) розмір соціальних трансфертів у сукупних доходах домогосподарств; г) усі відповіді вірні.

2. Об'єктом соціальної безпеки є:

- а) громадяни; б) держава;
- в) держава і суспільство;
- г) усі відповіді вірні.

3. У структурі витрат домогосподарств в Україні найбільшу питому частку становлять витрати на:

- а) придбання товарів і послуг;
- б) оплату комунальних послуг та енергоносіїв;
- в) сплату податків до бюджету;
- г) приріст фінансових та нагромадження не фінансових активів.

4. До основних соціальних гарантій, що надаються працюючим громадянам належать:

- а) мінімальний рівень заробітної плати; б) податкові пільги;
- в) допомоги;
- г) усі відповіді вірні.

5. Основними загрозами фінансовій безпеці людини є:

- а) бідність і безробіття;
- б) система пільг і допомог;
- в) відсутність ефективної державної регіональної політики;
- г) усі відповіді вірні.

6. Основні принципи фінансової безпеки людини закладені в:

- а) Концепції національної безпеки України;
- б) Законі України «Про основи національної безпеки України»;
- в) Конституції України;
- г) Методиці розрахунку рівня економічної безпеки України.

7. До основних соціальних гарантій, що надаються непрацюючим громадянам належать:

- а) мінімальний рівень заробітної плати;
- б) індексація заробітної плати;
- в) пільги з податків, платежів та послуг;
- г) правильної відповіді немає.

8. Виберіть правильне визначення поняття «соціальна безпека»:

а) це такий стан розвитку держави, при якому держава здатна забезпечити гідний та якісний рівень життя населення незалежно від впливу внутрішніх та зовнішніх загроз;

б) це забезпечення громадян продуктами харчування, роботою та захист їх громадських прав;

- в) це надання пільг з оподаткування, комунальних платежів та послуг;
- г) правильної відповіді немає.

9. Види і форми соціальних гарантій в державі визначаються:

- а) рівнем економічного розвитку;
- б) характером фінансової політики;
- в) відповіді а) та б);
- г) рівнем доходів населення.

10. Соціально-економічні гарантії держави полягають в тому, що вони:

а) створюють умови для забезпечення державою життєво необхідними благами, які необхідні для задоволення власних потреб людини;

б) забезпечують повернення державою громадянам благ у формі податкових пільг, культурного виховання, охорони здоров'я за рахунок вилученої у них частини створеного ними доходу;

в) забезпечують надання державою певної кількості благ та послуг тим

громадянам, які за станом фізичного здоров'я не спроможні самі забезпечити себе всім необхідним за рахунок вилучення у деяких громадян частини їхнього доходу;

г) правильної відповіді немає.

11. Згідно Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», державні соціальні гарантії - це:

а) мінімальний розмір заробітної плати та пенсій за віком;

б) мінімальний розмір заробітної плати, пенсій за віком, державної соціальної допомоги;

в) встановлені законами мінімальні розміри: оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму;

г) встановлені законами мінімальні розміри: оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму.

12. У структурі доходів домогосподарств в Україні найбільшу питому частку становлять:

а) заробітна плата;

б) соціальна допомога;

в) прибуток на змішаний дохід;

г) доходи від власності (одержані).

13. У структурі номінальних доходів населення України питома вага заробітної плати становить:

а) 15 - 20%;

б) 5 - 10%;

в) 40 - 45%;

г) 60 - 70%.

14. У структурі номінальних доходів населення України питома вага

соціальної допомоги становить:

- а) 20 - 30%;
- б) 5 - 10%;
- в) 40 - 45%;
- г) 60 - 70%.

15. структурі витрат населення України питома вага витрат на придбання товарів та послуг становить:

- а) 20 - 30%;
- б) 75 - 90 %;
- в) 40 - 45%;
- г) 60 - 70%.

2. Теми рефератів

1. Соціальна політика та її вплив на економічну і фінансову безпеку держави
2. Соціальні критерії та індикатори оцінки фінансової безпеки людини
3. Загрози фінансовій безпеці людини та соціальній безпеці суспільства
4. Стратегія соціального розвитку і фінансова безпека людини
5. Загрози фінансовій безпеці людини: соціально-економічні наслідки для суспільства.

3. Контрольні питання для самоперевірки

1. Розкрийте сутність поняття «соціальна безпека».
2. Назвіть основні критерії оцінки рівня життя населення та індикатори стану фінансової безпеки людини.
3. Назвіть основні загрози фінансовій безпеці людини .
4. Здійсніть класифікацію соціальних критеріїв та індикаторів оцінки фінансової безпеки людини.
5. Загрози фінансовій безпеці людини: соціально-економічні наслідки для суспільства.
6. Охарактеризуйте основні принципи фінансової безпеки людини.
7. Наведіть приклад пріоритетних національних інтересів в економічній і фінансовій сферах.

8. Назвіть відомі вам напрями подолання бідності в Україні.

4. Дайте визначення термінів і понять:

соціальна безпека –

державна соціальна політика – державні соціальні гарантії – види соціальних гарантій –

соціальні індикатори та порогові значення індикаторів стану фінансової безпеки людини –

загрози фінансовій безпеці людини - соціальна стратегія –

ТЕМА 4. Аналіз фінансової безпеки підприємства на основі оцінки ризику банкрутства Антикризове фінансове управління підприємством.

Сутність банкрутства підприємства. Види банкрутства. Фінансові наслідки банкрутства. Аналіз ризику банкрутства підприємства. Методи прогнозування банкрутства підприємства. Дискримінантний аналіз. Моделі Альтмана, Бівера, Ліса, Таффлера, Спрінгейта, Терещенка. Економічна сутність, причини та наслідки виникнення кризових ситуацій на підприємстві. Фінансова криза та її класифікаційні ознаки. Зміст і завдання антикризового фінансового управління підприємством. Система раннього попереднього та реагування на її індикатори. Внутрішні механізми фінансової стабілізації.

ПЛАН

1. Теоретичні питання

4.1. Фінансова безпека підприємства: суть і місце в системі економічної безпеки підприємств

4.2. Фінансова нестабільність суб'єктів підприємництва як головна загроза їх фінансовій безпеці

4.3. Критерії та індикатори рівня економічної і фінансової безпеки підприємств

4.4. Методичні засади прогнозування викликів і загроз фінансовій безпеці підприємства

4.5. Управління фінансовою безпекою підприємства. Системи забезпечення управління фінансовою безпекою підприємства

2. Тестові завдання: визначити вірну відповідь

1. Фінансова безпека підприємства - це:

а) стан підприємства, який характеризується фінансовою стабільністю і стійкістю, забезпеченістю фінансовими ресурсами, збалансованістю фінансових потоків та розрахункових відносин, ефективністю фінансово-економічної діяльності, рівнем контролю за внутрішніми і зовнішніми ризиками;

б) рівень забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами, достатніми для виконання існуючих зобов'язань;

в) здатність фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію фінансових інтересів;

г) ступінь захищеності фінансових прав власників.

2. Головною загрозою фінансовій безпеці підприємства є:

а) фінансова криза підприємства;

б) фінансова нестабільність підприємства;

в) нестача фінансових ресурсів;

г) дефіцит оборотного капіталу.

3. Стан процесу формування і використання ресурсів господарюючого суб'єкта, який забезпечує його розвиток на основі зростання вартості капіталу при збереженні відповідного рівня платоспроможності і кредитоспроможності - це:

а) фінансова безпека підприємства;

б) стан ліквідності підприємства;

в) стан платоспроможності підприємства;

г) фінансова стійкість підприємства.

4. Причинами порушення фінансової рівноваги на підприємстві є:

а) зниження рівня платоспроможності і кредитоспроможності;

б) високий рівень витрат зумовлених дорожчими технологіями;

в) диспропорції у процесі розвитку виробництва, що виникають у матеріальному, фінансово-економічному планах, під час зовнішніх конфліктів підприємства пов'язаних з виробничим процесом;

г) вірна відповідь а) та б).

5. До критеріїв, які відображають рівень фінансової безпеки підприємства у межах складової «фінансова незалежність» належать:

а) ліквідність та платоспроможність;

б) інвестиційна та інноваційна активність;

в) витратомісткість виробництва;

г) конкурентоспроможність продукції підприємства.

6. До критеріїв, які відображають рівень фінансової безпеки

підприємства у межах складової «ефективність функціонування» належать:

- а) ліквідність та платоспроможність;*
- б) інвестиційна та інноваційна активність;*
- в) витратомісткість виробництва;*
- г) ресурсний, науковий і виробничо-технічний потенціал.*

7. До критеріїв, які відображають рівень фінансової безпеки підприємства у межах складової «здатність до розвитку» належать:

- а) ліквідність та платоспроможність;*
- б) інвестиційна та інноваційна активність;*
- в) витратомісткість виробництва;*
- г) ресурсний, науковий і виробничо-технічний потенціал.*

8. Показниками-індикаторами рівня фінансової незалежності підприємства є:

- а) відношення дебіторської заборгованості до кредиторської;*
- б) фондвіддача основних засобів;*
- в) коефіцієнт оборотності активів;*
- г) операційні витрати на одну гривню реалізованої продукції.*

9. Показниками-індикаторами ефективності функціонування підприємства є:

- а) відношення дебіторської заборгованості до кредиторської;*
- б) фондвіддача основних засобів;*
- в) коефіцієнт оборотності активів;*
- г) вірна відповідь б) та в).*

10. Методи прогнозування банкрутства підприємства умовно поділяють на:

- а) кількісні;*
- б) регресійні;*
- в) якісні;*
- г) вірна відповідь а) та в).*

11. Найбільш відомою серед кількісних моделей прогнозування

банкрутства підприємства є п'ятифакторна модель:

- а) Альтмана;
- б) Аргенті;
- в) Бівера;
- г) Фултона.

12. Одним із етапів процесу управління фінансовою безпекою підприємства є

- а) ліквідація проблемних ситуацій, яка полягає у сукупності заходів з вибору важелів впливу на проблему та методів їх усунення;
- б) оптимізація набору фінансових інструментів задля ефективного управління фінансовими ресурсами;
- в) моніторинг навколишнього середовища з метою мобілізації тимчасово вільних фінансових ресурсів;
- г) розробка граничних значень показників - індикаторів рівня фінансової безпеки підприємства.

13. Основними фінансовими інтересами суб'єктів підприємництва є:

- а) підвищення рівня рентабельності активів;
- б) максимізація чистого доходу від реалізації продукції;
- в) зростання ринкової вартості підприємства;
- г) оптимізація відрахувань підприємства до фондів соціального страхування.

14. Складовими системи забезпечення управління фінансовою безпекою підприємства є:

- а) підсистема фінансової діагностики;
- б) підсистема комплексного та фундаментального аналізу;
- в) підсистема фінансових важелів і методів забезпечення фінансової безпеки;
- г) вірна відповідь а) та в).

15. До методів забезпечення фінансової безпеки підприємства належать:

- а) фінансове планування;
- б) інвестування;
- в) кредитування;
- г) вірна відповідь а), б), в).

3. *Теми рефератів*

1. Фінансова нестабільність суб'єктів підприємництва як головна загроза їх фінансовій безпеці
2. Критерії та індикатори рівня економічної і фінансової безпеки підприємств
3. Методичні засади прогнозування викликів і загроз фінансовій безпеці підприємства
4. Управління фінансовою безпекою підприємства.

4. *Контрольні питання для самоперевірки*

1. Розкрийте поняття фінансова безпека підприємства.
2. Сутність та місце фінансової безпеки в системі економічної безпеки підприємств.
3. Перерахуйте складові елементи економічної безпеки підприємства.
4. Критичні ризики суб'єктів підприємництва
5. Етапи безперервного забезпечення стратегічного управління фінансовою безпекою суб'єкта господарювання.
6. Системи забезпечення управління фінансовою безпекою підприємства.
7. Фінансові інтереси підприємства та заходи щодо їх реалізації.
8. Ключові показники-індикатори рівня фінансової безпеки підприємств України

5. *Дайте визначення термінів і понять:*

економічна безпека підприємства - фінансова безпека підприємства -

фінансовий ризик -

загрози фінансовій безпеці суб'єктів підприємництва -

критерії та індикатори оцінки рівня фінансової безпеки підприємств -

фінансові інтереси підприємства -

методи оцінки рівня фінансової безпеки підприємства - фінансова

нестабільність -

причини фінансової нестабільності - банкрутство -

механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства -

методи та важелі забезпечення фінансової безпеки підприємства -

стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства -

ТЕМА 5. Адаптація підприємства як засіб забезпечення його фінансової безпеки. Організація фінансової розвідки

Поняття адаптації підприємства. Мета адаптації підприємства до факторів впливу зовнішнього середовища. Адаптація підприємства до змін у зовнішньому середовищі. Параметрична адаптація. Структурна адаптація. Складові адаптації підприємства. Моделі поведінки підприємства, які визначають його готовність до адаптації. Сукупність адаптивних заходів підприємства. Класифікації адаптивної реакції підприємства. Фінансове забезпечення адаптації підприємства до змін у зовнішньому середовищі. Бюджет адаптації. Інформаційне забезпечення адаптації підприємства до змін зовнішнього середовища, реакція підприємства на негативні зміни. Місце і роль фінансової розвідки в системі забезпечення стратегічного розвитку підприємств. Принципи фінансової розвідки. Вплив результатів фінансової розвідки на забезпечення стратегічного розвитку підприємства. Організація та ефективність фінансової розвідки Джерела інформації фінансової розвідки та методи її збору. Визначення ефективності фінансової розвідки на підприємстві.

ПЛАН

1. Теоретичні питання

9.1. Вплив валютних проблем на фінансову безпеку країни

9.2. Валютна безпека як складова фінансової безпеки: суть, загрози, критерії та індикатори оцінки

9.3. Стан валютної безпеки в Україні та шляхи її підвищення

2. Тестові завдання: визначити вірну відповідь

1. *Обсяги міжнародних резервів у тижнях імпорту мають підтримуватися на рівні:*

- а) двомісячного імпорту;
- б) тримісячного імпорту;
- в) чотиримісячного імпорту;
- г) п'ятимісячного імпорту.

2. *До показників фінансової доларизації не належать:*

- а) частка валютних депозитів у грошовій масі;
- б) частка депозитів в іноземній валюті в загальному обсязі депозитів;
- в) частка кредитів в іноземній валюті у загальному обсязі кредитів;
- г) динаміка обсягів та сальдо операцій з купівлі-продажу кредитних і депозитних продуктів на міжнародних ринках.

3. *Високодоларизованою вважають країну, якщо частка депозитів у іноземній валюті в загальному обсязі депозитів становить:*

- а) більше 50%;
- б) більше 30%;
- в) більше 25%;
- г) більше 80%.

4. *Високодоларизованою вважають країну, якщо частка кредитів у іноземній валюті в загальному обсязі кредитів становить:*

- а) більше 50%;
- б) більше 30%;
- в) більше 25%;
- г) більше 80%.

5. *До показників, які характеризують стан валютної безпеки держави належать:*

- а) коефіцієнт покриття валовими міжнародними резервами грошової бази;
- б) коефіцієнт покриття валовими міжнародними резервами дефіциту державного бюджету;
- в) показники внутрішньої заборгованості;
- г) показники девальвації іноземної валюти.

6. *Критеріями валютної безпеки виступають:*

- а) збалансованість попиту і пропозиції на валютному ринку без проведення масових інтервенцій центральним банком;
- б) непередбачуваність динаміки обмінного курсу національної грошової одиниці;
- в) доступність до зовнішніх джерел надходження іноземної валюти;

г) забезпеченість в іноземній валюті потреб населення.

7. До складових валютної безпеки належать:

а) валютна безпека держави, валютна безпека суб'єктів господарювання;

б) валютна безпека держави, валютна безпека громадян;

в) валютна безпека держави, валютна безпека суб'єктів господарювання, валютна безпека громадян;

г) валютна безпека держави, валютна безпека підприємців, безпека особи.

8. Валютна безпека держави - це:

а) оптимально можливий за умов існуючих нормативно-правової бази, валютної політики держави, механізму валютного регулювання, інфраструктури валютного ринку рівень забезпеченості валютними коштами, достатній для розрахунків з бюджетною системою, контрагентами, соціально-економічного розвитку та накопичень;

б) ступінь забезпеченості валютними коштами, достатній для додержання позитивного сальдо платіжного балансу, виконання міжнародних зобов'язань, накопичення необхідного обсягу валютних резервів, підтримання стабільності національної грошової одиниці;

в) стан курсоутворення, який створює оптимальні умови для поступального розвитку вітчизняного імпорту, широкомасштабного припливу в країну іноземних інвестицій;

г) стан, за якого валютні надходження перевищують особисті витрати іноземної валюти.

9. Оптимально можливий за умов існуючих нормативно-правової бази, валютної політики держави, механізму валютного регулювання, інфраструктури валютного ринку рівень забезпеченості валютними коштами, достатній для розрахунків з бюджетною системою, контрагентами, соціально- економічного розвитку та накопичень - це:

а) валютна безпека суб'єктів господарювання;

б) валютна безпека держави;

в) валютна безпека громадян;

г) валютна безпека підприємців.

10. Стан, за якого валютні надходження перевищують особисті витрати іноземної валюти - це:

- а) валютна безпека суб'єктів господарювання;
- б) валютна безпека держави;
- в) валютна безпека громадян;
- г) валютна безпека підприємців.

11. До об'єктів валютної безпеки належать:

- а) обмінний курс національної грошової одиниці, кон'юнктура валютного ринку;
- б) обмінний курс національної грошової одиниці, обсяги міжнародних резервів, розміри зовнішнього боргу, кон'юнктура валютного ринку;
- в) обмінний курс національної грошової одиниці, обсяги міжнародних резервів, стан платіжного балансу, кон'юнктура валютного ринку;
- г) обмінний курс національної грошової одиниці, обсяги міжнародних резервів, стан платіжного балансу, розміри зовнішнього боргу, кон'юнктура валютного ринку.

12. Суб'єктами валютної безпеки є:

- а) Національний банк України;
- б) Державна податкова служба;
- в) Верховна Рада України;
- г) Міністерство зовнішніх справ.

13. До загроз валютній безпеці держави належать:

- а) закриті валютні позиції суб'єктів валютних відносин;
- б) низький рівень довіри до національної валюти;
- в) повільна лібералізація регулювання руху капіталів;
- г) ревальвація національної грошової одиниці.

14. Задля забезпечення валютної безпеки держави, річний темп зміни офіційного курсу гривні до долара США не повинен перевищувати:

- а) 10%;

- б) 20%;
- в) 6%;
- г) 3%.

15. Одним із першочергових завдань при створенні та забезпеченні системи валютної, як складової цілісної системи фінансової безпеки держави має визначення:

- а) 10%;
- б) 20%;
- в) 6%;
- г) 3%

3. Теми рефератів

1. Індикатори стану валютної складової фінансової безпеки держави
2. Вплив валютних проблем на фінансову безпеку країни
3. Валютна безпека як складова фінансової безпеки: суть, загрози, критерії та індикатори оцінки
4. Стратегія забезпечення валютної безпеки держави
5. Стан валютної безпеки в Україні та шляхи її підвищення

4. Контрольні питання для самоперевірки

1. Валютна безпека як складова фінансової безпеки
2. Критерії та індикатори оцінки валютної безпеки
3. Поняття валютної безпеки держави.
4. Поняття валютної безпеки суб'єктів господарювання.
5. Поняття валютної безпеки громадян.
6. Поняття про загрози валютній безпеці держави.
7. Систематизація та класифікація загроз валютній безпеці держави
8. Сутність валютної стратегії та політики.

5. Дайте визначення термінів і понять:

валютна безпека -

валютна безпека держави -

валютна безпека суб'єктів господарювання - валютна безпека громадян - ,

валютний курс -

загрози валютній безпеці держави - індикатори валютної безпеки держави -

золотовалютні резерви -

платіжний баланс - доларизація економіки - режим валютного курсу -

валютні інтервенції валютна політика. -

ГЛОСАРІЙ

Анулювання (скасування) державного боргу — повна відмова держави від зобов'язань за випущеними позиками (внутрішніми, зовнішніми або за всім державним боргом).

Банкрутство — поняття, що означає розорення, відмову підприємства платити за своїми борговими зобов'язаннями через відсутність коштів. Як правило, призводить до закриття або примусової ліквідації підприємства, розпродажу майна для погашення усіх боргів.

Безробіття — соціальне явище, за якого певна кількість працездатних людей не може знайти собі роботу.

Бреттон-Вудська валютна система — система з новими (після системи золотого стандарту) умовами функціонування світового господарства та міжнародних економічних відносин.

Бюджет — сукупність економічних відносин з формування, розподілу та використання централізованого фонду грошових коштів держави.

Бюджетна політика — комплекс юридичних, економічних, організаційних заходів під час складання бюджетів, регулювання бюджетного процесу, управління бюджетним дефіцитом, організації бюджетного контролю.

Бюджетна система — сукупність усіх бюджетів, які формуються і діють на території певної країни згідно з її бюджетним устроєм.

Бюджетна система України — сукупність усіх бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного та адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права.

Бюджетне планування — послідовність заходів і дій зі складання, розгляду і затвердження проекту бюджету, яка визначається Бюджетним кодексом України.

Бюджетне регулювання — перерозподіл фінансових ресурсів між бюджетами різних рівнів, спрямований на збалансування бюджетів, які входять до складу бюджетної системи.

Бюджетне фінансування — надання юридичним особам із державного

бюджету фінансових ресурсів у вигляді безповоротних безплатних коштів та інвестицій на розвиток економіки, соціально-культурні заходи, оборону та інші громадські потреби. Має чіткий цільовий характер, перебуває під фінансовим контролем держави.

Бюджетний дефіцит — перевищення видатків над доходами бюджету.

Бюджетний профіцит — перевищення доходів над видатками бюджету.

Валютна політика — сукупність економічних, юридичних та організаційних форм і методів у галузі валютних відносин, що здійснюються державою та міжнародними валютно-фінансовими організаціями.

Валютний курс — установлений Національним банком України курс грошової одиниці України до грошової одиниці іншої країни.

Валютний ринок — ринок, що обслуговує внутрішній та міжнародний платіжний оборот за допомогою обміну однієї валюти на іншу у формі купівлі-продажу. Складова грошового ринку, де «зустрічаються» попит і пропозиція на валюту.

Вбудовані стабілізатори — будь-які заходи, що зумовлюють тенденцію до збільшення дефіциту державного бюджету в період економічного спаду або скорочення дефіциту бюджету в період економічного зростання та інфляції без спеціальних активних заходів з боку уряду та законодавчої влади.

Витрати бюджету — кошти, передбачені в бюджеті на відповідний період. Вони включають витрати на фінансування економіки, соціально-культурних заходів, оборони країни, витрати з обслуговування державного внутрішнього боргу, витрати для надання фінансової допомоги регіонам тощо.

Видатки бюджету — кошти, які спрямовуються на здійснення програм, передбачених відповідним бюджетом, за винятком коштів на погашення основної суми боргу та повернення надмірно сплачених до бюджету сум.

Внутрішній державний борг — заборгованість держави всім утримувачам облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) та інших державних цінних паперів, тобто громадянам та підприємствам своєї країни, які є кредиторами держави.

Головне завдання фінансової політики — забезпечення відповідними ресурсами реалізації тієї чи іншої державної програми соціально-економічного розвитку.

Грошова система — форма організації грошового обігу й емісії національних грошових знаків, що запроваджується державою.

Грошовий обіг — рух грошей при виконанні ними своїх функцій за допомогою обігу готівки та безготівкових розрахунків.

Грошовий ринок — частина, структурний елемент національного ринку країни, де здійснюється купівля (продаж) грошей через купівлю-продаж боргових зобов'язань, інших цінних паперів.

Грошово-кредитна (монетарна) політика — комплекс дій та заходів держави у сфері грошового ринку, а також сукупність економічних методів, спрямованих на управління рухом кредитного капіталу.

Девальвація — зниження офіційного курсу національної валюти щодо валют інших країн.

Девізи — платіжні засоби в іноземній валюті, призначені для міжнародних розрахунків.

Державний борг — сума заборгованості держави перед кредиторами.

Державне споживання — видатки на утримання державного апарату: управлінського, правоохоронного, судового, армії. Державне споживання поділяється на військове та цивільне.

Державне фінансування — метод безповоротного надання фінансових ресурсів суб'єктам господарювання за рахунок коштів бюджетних і позабюджетних фондів. За допомогою державного фінансування здійснюється цілеспрямований перерозподіл фінансових ресурсів між суб'єктами господарювання.

Державний бюджет — основний загальнодержавний фонд централізованих коштів. За допомогою бюджету держава концентрує певну частку валового внутрішнього продукту і централізовано розподіляє її на розвиток економіки, для потреб соціального захисту населення, утримання

органів державної влади й управління, оборони країни.

Державний кредит — грошові відносини, що виникають між державою і юридичними та фізичними особами у зв'язку з мобілізацією тимчасово вільних коштів у розпорядження органів державної влади та їхнім використанням на фінансування державних витрат. Основними формами державного кредиту є позички і казначейські зобов'язання.

Державні фінанси — сукупність процесів розподілу та перерозподілу вартості ВВП, що виникають під час формування і використання централізованих фондів грошових коштів, призначених для фінансового забезпечення виконання державою покладених на неї функцій. Ланками державних фінансів є: бюджет держави (зведений бюджет); позабюджетні фонди цільового призначення; державний кредит; фінанси державного сектору (державних та муніципальних підприємств). За рівнями поділяють на загальнодержавні та місцеві.

Дефіцит місцевого бюджету — величина перевищення видатків місцевого бюджету над його постійними доходами.

Дефлятор ВВП — один з індексів зростання цін, який використовується як показник реального ВВП, тобто в незмінних цінах.

Дефолт — визнання державою своєї неплатоспроможності.

Децентралізовані фінанси — фінанси підприємств та фінанси населення. До децентралізованих фінансів належать фінанси підприємств та установ недержавної форми власності.

Диверсифікація — наявність в інвестиційному портфелі різних видів цінних паперів з різним ступенем ризику — прибутковістю і ліквідністю. Мета диверсифікації — утримати ризик портфеля інвестицій у межах інвестиційної політики, яку провадить банк.

Експорт капіталу — вивезення за межі України капіталу в будь-якій формі (валютних коштів, продукції, послуг, робіт, прав інтелектуальної власності та інших немайнових прав) з метою одержання прибутків від виробничої та інших форм господарської діяльності.

Емісійний дохід — грошові відносини між державою та фізичними і юридичними особами, у процесі функціонування яких держава отримує дохід від емісії в обіг надлишків грошей, що призводить до їх наступного знецінення і скорочення реальних доходів населення.

Емісія — випуск в обіг грошей, акцій, облігацій та інших боргових зобов'язань.

Ефект мультиплікатора — показник, який характеризує залежність між зміною інвестиційних витрат та рівнем обсягів виробництва й національного доходу.

Ефективна ставка відсотка — ставка відсотка, що визначається діленням суми річного відсотка та дисконту (або різниці річного відсотка та премії) на середню величину собівартості інвестицій (або зобов'язання) та вартості їх погашення.

Загальнодержавні фінанси — фінанси, призначені для забезпечення потреб суспільства, які мають загальнонаціональний характер і відображають інтереси держави в цілому.

Закон про Державний бюджет України — закон, що затверджує повноваження органів державної влади здійснювати виконання Державного бюджету України протягом бюджетного періоду.

Зведений бюджет — сукупність усіх видів бюджетів бюджетної системи, що становить суму показників усіх бюджетів, які входять до складу бюджетної системи.

Зовнішній державний борг — заборгованість держави іноземним кредиторам, тобто громадянам та організаціям інших країн.

Інвестиційна політика — політика, пов'язана з державними та приватними інвестиціями на розвиток тих галузей та окремих підприємств, що мають найважливіше значення і визначають науково-технічний прогрес. Держава має заохочувати вітчизняних та іноземних інвесторів шляхом надання їм різноманітних пільг (податкових, амортизаційних та ін.).

Інновація — нововведення, комплексний процес утворення, поширення і

використання новітньої техніки і технології (нового практичного середовища) для задоволення людських запитів, що змінюються під впливом розвитку суспільства.

Інформаційне забезпечення — сукупність різноманітної статистичної, економічної, комерційної, фінансової та іншої інформації, зокрема повідомлення про фінансову стійкість і платоспроможність партнерів та конкурентів, про ціни, курси, дивіденди на товарному, фондовому, валютному ринках.

Інфраструктура фінансового ринку — система фінансово-кредитних інститутів, які функціонують на фінансовому ринку.

Комерційна таємниця підприємства — це таємниця, пов'язана з виробництвом, технологічною особливістю, а також управлінням фінансами й іншою діяльністю підприємства, розголос якої може нанести йому збитки.

Конверсія державного боргу — зміна дохідності позик. Здійснюється у разі зміни ситуації на фінансовому ринку (наприклад, рівня облікової ставки центрального банку) чи погіршення фінансового стану держави, коли вона не в змозі виплачувати передбачуваний дохід.

Конкурентоспроможність — здатність суб'єктів проводити свою діяльність в умовах ринкових відносин і одержувати при цьому прибуток, достатній для науково-технічного удосконалення виробництва, стимулювання робітників і випуску високоякісної продукції.

Консолідація — зміна строків дії позик. Частіше за все проводиться у формі збільшення строків дії облігацій попередніх позик. В окремих випадках може застосовуватись і скорочення строків дії позик.

Кредитний ринок — складова ринку позичкових капіталів, що охоплює ту частину фінансового ринку, яка функціонує на основі укладення кредитних угод. Має договірний характер.

Лізинг — спосіб фінансування інвестицій, заснований на довгостроковій оренді майна при збереженні права власності за орендодавцем; середньо- і довгострокова оренда машин, обладнання і транспортних засобів.

Ліміт капітальних вкладень — граничний розмір капітальних вкладень

для запланованого введення в дію потужностей, підприємств, об'єктів або для створення нормативного наробку капітального будівництва.

Ліміт кредитування — гранична сума видачі кредиту або залишків заборгованості в плановому періоді.

Ліцензія — спеціальний дозвіл юридичній особі уповноваженим на це державним органом здійснювати конкретні, обумовлені законом, господарські операції, включаючи зовнішньоекономічні.

Метод ефективної ставки відсотка — метод нарахування амортизації дисконту або премії, за яким сума амортизації визначається як різниця між доходами за фіксованою ставкою відсотка і добутком ефективної ставки та амортизованої вартості на початок періоду, за який нараховується відсоток.

Метод участі в капіталі — метод обліку інвестицій, згідно з яким балансова вартість інвестицій відповідно збільшується або зменшується на суму збільшення або зменшення частки інвестора у власному капіталі об'єкта інвестування.

Міжбанківський ринок — ринок, на якому залучаються та розміщуються міжбанківські кредити, у тому числі кредити НБУ та комерційних банків.

Міжбюджетні трансферти — кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого.

Міжнародна фінансова політика — сукупність заходів і рекомендацій у галузі міжнародних фінансів.

Міжнародне фінансове право — система юридичних принципів і норм, які регулюють міжнародні фінансові відносини.

Міжнародний грошовий ринок — короткостроковий ринок, на якому фінансові посередники (банки) зводять між собою кредиторів і позичальників.

Міжнародні фінанси — підсистема міжнародної економіки, яка відображає економічні відносини, пов'язані з міжнародним рухом грошових коштів.

Місцеві бюджети — фінансова база місцевих органів влади та управління.

Місцеві фінанси — фінансова база місцевих органів влади та управління. Забезпечують регіональні потреби у фінансових ресурсах та доходах, їх внутрішньо-територіальний перерозподіл.

Монетизований борг — борг, що складається з боргів держави комерційним банкам як основним утримувачам державних цінних паперів та фіксується у балансах банків, у зв'язку з чим аналіз його динаміки перебуває під пильним контролем.

Національні валюта — грошова одиниця України — банкноти, білети державної скарбниці, монети, платіжні документи та інші цінні папери, виражені в грошовій одиниці України.

Негрошові операції — операції, які не потребують використання грошових коштів та їх еквівалентів.

Немонетизований борг — борг, що складається з не виконаних державою фінансових зобов'язань перед населенням за соціальними виплатами, передбачених чинним законодавством та із заборгованості за господарськими відносинами з реальним сектором економіки.

Неоплачений капітал — сума заборгованості власників (засновників) за внесками до статутного капіталу.

Нормативне забезпечення — інструкції, нормативи, норми, тарифні ставки, методичні вказівки, ліміти та резерви.

Об'єкти фінансових операцій — різноманітні фінансові активи, до яких належать національні гроші, іноземна валюта, цінні папери, дорогоцінні метали, нерухомість.

Обліковий ринок — ринок, на якому під час укладання угод в обігу перебувають високоліквідні активи (векселі, чеки, депозитні сертифікати).

Обмін за регресивним співвідношенням (облігацій попередніх позик на одну нову зі знижувальним коефіцієнтом) — обмін з метою скорочення державного боргу.

Обслуговування державного боргу — комплекс заходів держави з розміщення облігацій та інших цінних паперів, погашення позик, виплати

відсотків за ними, а також уточнення і зміни умов погашення раніше випущених позик і визначення умов і порядку здійснення нових державних запозичень.

Оперативне управління фінансами — комплекс заходів, які розробляють на основі оперативного аналізу фінансової ситуації фінансового планування, контролю та регулювання, складання та виконання фінансових планів. Головна функція апарату фінансової системи: Міністерства фінансів України, фінансових управлінь (відділів), міністерств, відомств, місцевих Рад, фінансових служб підприємств та організацій.

Основна мета фінансової політики — оптимальний розподіл ВВП між галузями народного господарства, соціальними групами населення, територіями. На цій основі мають забезпечуватися стійке зростання економіки, удосконалення її структури, поліпшення добробуту населення.

Податкова система — сукупність різних видів податків, у побудові й методах обчислення яких втілюються певні принципи. Складається з прямих і непрямих податків.

Податкова політика — діяльність держави у сфері встановлення, правового регламентування та організації справляння податків і податкових платежів у централізовані фонди грошових ресурсів держави.

Податковий контроль — спеціальний контроль з боку державних органів за дотриманням податкового законодавства, правильністю обрахунку, повнотою і своєчасністю сплати податків та інших обов'язкових платежів юридичними і фізичними особами.

Позабіржовий ринок — частина ринку цінних паперів, де здійснюються угоди, які укладаються і здійснюються поза біржею.

Портфельні інвестори — інвестори, що купують окремі види цінних паперів виключно в цілях отримання доходу.

Правове забезпечення (функціонування фінансового механізму) — законодавчі акти, постанови, накази, циркулярні листи та інші правові документи органів управління.

Регулювання економіки — це цілеспрямована зміна темпів розвитку

господарства й окремих його структурних підрозділів на основі перерозподілу фінансових ресурсів. Регулювання економіки здійснюється в двох формах - саморегулювання та державного регулювання.

Ринок капіталів — ринок середньо- та довгострокових капіталів або грошових коштів (на термін більше одного року), що представляють інвестиційний фактор у розвитку економіки.

Ринок цінних паперів — частина ринку позичкових капіталів, де здійснюються емісія та купівля-продаж цінних паперів, формується ціна на них, урівноважуються попит і пропозиція.

Роялті — періодична ліцензійна плата за право використання винаходів, патентів та іншої інтелектуальної власності, а також плата за право розробляти ресурси.

Самострахування — комплекс заходів, спрямованих на запобігання ризикам, створення резервних фондів матеріальних і фінансових ресурсів, призначених покривати збитки, пов'язані зі страховими випадками.

Самофінансування — один з методів фінансового забезпечення відтворювальних витрат, який ґрунтується на використанні суб'єктом господарської діяльності власних фінансових ресурсів без залучення коштів державного бюджету.

Санація підприємства — комплекс заходів з оздоровлення фінансового стану підприємства й запобігання його банкрутству.

Світова валютна система — інституційно-функціональна форма організації міжнародних валютно-фінансових відносин, яка склалася внаслідок еволюції світового господарства і юридично закріплена міждержавними домовленостями.

Сеньйораж — дохід держави від емісії грошей.

Спекулятивні операції — короткострокові фінансові дії з отримання прибутку у вигляді різниці у процентах з отриманих кредитів. До них належать валютний арбітраж, процентний арбітраж, операції «своп», валютна спекуляція тощо.

Субвенція — цільовий міжбюджетний трансферт, призначений на певну мету в порядку, визначеному тим органом, який її надав. Різновид цільових субсидій, які передбачають спільну участь отримувача і бюджету у фінансуванні певних витрат.

Суб'єкти міжнародних фінансових відносин — фізичні, юридичні особи та держави, які за законом мають і здійснюють безпосередньо або через представників свої права та обов'язки, пов'язані з міжнародними фінансами.

Тарифи страхові — ставки страхових платежів з одиниці страхової суми за певний період.

Технічні резерви — показник, який виражає грошову оцінку обов'язків страховика за страховими зобов'язаннями, і одночасно — сума коштів, що є гарантією виконання зобов'язань перед страхувальниками з огляду на наявні у портфелі страховика договори страхування.

Тимчасовий касовий розрив — незбіг у часі фінансування видатків з надходженням доходів.

Трансфертна ціна — оптова ціна, що обслуговує оборот товарів і послуг у межах даного підприємства або фірми; за цією ціною здійснюються розрахунки за сировину, матеріали, напівфабрикати й послуги.

Уніфікація — об'єднання кількох позик в одну. Спрощує управління державним боргом. Може проводитись як окремо, так і в поєднанні з консолідацією.

Управління державним боргом — забезпечення платоспроможності держави, тобто можливості погашення боргів.

Фінанси — сукупність форм і методів формування, розподілу й використання централізованих і децентралізованих грошових фондів з метою виконання функцій і завдань держави, підприємств і населення із забезпечення умов розширеного відтворення, задоволення соціальних та інших потреб суспільства.

Фінансова інформація — система фінансових показників, передбачених для прийняття рішень і розрахованих на конкретних користувачів.

Фінансова інфраструктура — сукупність інститутів та елементів, які створюють сприятливі умови для функціонування всієї фінансової системи. До них належать: система органів управління фінансами; нормативно-законодавча база; підготовка фахівців; інфраструктура фінансового ринку; спеціалізоване виробництво (цінних паперів, грошових банкнот, фінансової документації). Саме фінансова інфраструктура створює сприятливі умови для гармонійного функціонування всієї фінансової системи та кожної її сфери окремо.

Фінансова політика — діяльність держави, підприємства щодо цілеспрямованого використання фінансів. Зміст фінансової політики полягає в тому, щоб розробляти концепцію розвитку фінансів, визначати основні напрями їхнього використання й заходи, спрямовані на досягнення оптимальної моделі перерозподілу фінансових ресурсів з метою стимулювання матеріального виробництва та соціального захисту населення.

Фінансова система (за внутрішньою структурою) — сукупність відносно відособлених та взаємопов'язаних підсистем і ланок, які відображають специфічні форми та методи фінансових відносин; (за організаційною побудовою) — сукупність фінансових органів та інституцій, які управляють грошовими потоками в економіці та характеризують систему управління фінансами в країні.

Фінансова стратегія — стратегія, що включає дії держави щодо стратегічного розвитку її фінансової системи. Політика, що розрахована на довготермінову перспективу і вирішення глобальних завдань соціально-економічного розвитку країни.

Фінансове забезпечення — таке, що регулюється на основі відповідної системи функціонування, яке може здійснюватись у трьох формах: самофінансування, кредитування, зовнішнє фінансування.

Фінансове планування — діяльність щодо формування та використання цільових централізованих і децентралізованих фондів фінансових ресурсів, які спрямовуються на розширене відтворення та задоволення поточних потреб держави.

Фінансове регулювання — регламентування розподільчих відносин у суспільстві й на окремих підприємствах.

Фінансовий контроль — специфічний вид діяльності, здійснюваний всіма ланками влади та недержавними структурами щодо забезпечення на базі законності відповідного рівня фінансової дисципліни, ефективного руху централізованих і децентралізованих фондів, а також пошуку шляхів удосконалення процесів розподілу та перерозподілу грошових коштів у країні.

Фінансовий менеджмент — процес управління грошовим обігом, формуванням і використанням фінансових ресурсів підприємства. Це також система принципів, методів, засобів, за допомогою яких здійснюється управління грошовим обігом і фінансовими ресурсами.

Фінансовий ринок — ринок грошей, кредитних ресурсів, цінних паперів, фінансових послуг.

Фінансові інститути — посередники, що забезпечують «зустріч» позичальника та кредитора на фінансовому ринку. Забезпечують трансформацію тимчасово вільних грошових коштів у позичковий капітал.

Фінансовий стан підприємства — забезпеченість або незабезпеченість підприємства грошовими засобами, необхідними для господарської діяльності, підтримання нормального режиму праці та життя, здійснення грошових розрахунків з іншими економічними суб'єктами.

Фіскальна (бюджетно-податкова) політика — сукупність заходів, що здійснюються шляхом маніпулювання державним бюджетом — державними видатками та оподаткуванням — для досягнення повної зайнятості, зростання виробництва, зниження інфляції. Податки і державні видатки є основними інструментами фіскальної політики.

Фондова біржа — особливий посередник на ринку цінних паперів, центр торгівлі ними. Виконує три основні функції: посередницьку, індикативну та регулятивну. Фондова біржа встановлює вимоги до емітентів, які виставляють свої цінні папери на біржові торги, правила укладення і виконання угод, механізм контролю за діяльністю суб'єктів біржової торгівлі.

Функції фінансів — суспільне відображення їхньої сутності, внутрішніх властивостей.

Хеджування — операція зі страхування від ризику зміни вартості цінних паперів за допомогою укладання учасниками ринку двох протилежних угод, в одній з яких він виграє від зміни їхньої вартості, а в іншій програє, зводячи, таким чином, фінансові ризики до мінімуму за рахунок взаємного погашення виграшу й програшу.

Цінні папери — документи, які засвідчують право володіння і довготермінові зобов'язання емітентів щодо виплати їхнім власникам доходів; грошові і товарні документи, що засвідчують майнові права.

Чистий прибуток — прибуток підприємства, який залишається після сплати податку на прибуток.

Юридична особа — підприємство, що виступає як суб'єкт громадянства, в тому числі господарських прав та обов'язків, які мають самостійний баланс, гербову печатку, розрахунковий рахунок у банку. Діє на основі статуту або положення і відповідає в разі банкрутства майном, що йому належить.

Ямайська валютна система — система, що функціонує і розвивається у світовій економіці дотепер, визначена нарадою представників країн — членів МВФ, що відбулася в м. Кінгстон (Ямайка) в січні 1976 р. Кінгстонська угода поклала початок її утворенню.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України. Затверджена ВРУ 28.06.1996р. №254/96. ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30.
2. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 року №964-IV.
3. Закон України «Про Раду національної безпеки і оборони України» від 5 березня 1998 року №183/98-ВР.
4. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України. Затверджено наказом Міністерства економіки України від 2 березня 2007 р. № 60.
5. Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 12 лютого 2007 року №105/2007.
6. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277 Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. [Електронний ресурс]// Режим доступу: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm.
7. Бюджетний кодекс України. Затверджений ВРУ 08.07.2010 № 2456-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 50-51. [Електронний ресурс]// Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/page>.
8. Інформація Міністерства фінансів України щодо виконання Державного бюджету України за 2015 рік. *Урядовий кур'єр* від 06.12.2016 р. [Електронний ресурс]//Режим доступу: <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/informaciya-ministerstva-finansiv-ukrayini-08/>.
9. Оцінка дисбалансів у бюджетній сфері та шляхи їх подолання. Аналітична записка. *Національний інститут стратегічних досліджень*. [Електронний ресурс]// Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1800/>.
10. Квартальний аналіз виконання бюджету. *Інститут бюджету та соціально-економічних досліджень*. 2016 рік. [Електронний ресурс]// Режим доступу: <http://www.ibser.org.ua/news/558/>.
11. Річний звіт про виконання державного бюджету України за 2015 рік // [Електронний ресурс] // Режим доступу:

12. Барановський О.І. Банківська безпека: проблема виміру. *Економіка і прогнозування*. 2006. №4. С. 7 - 25.
13. Барановський О.І. Фінансова безпека: монографія. Інститут економічного прогнозування. К.: Фенікс, 1999. 338с.
14. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : Монографія. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. - 759 с.
15. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия. К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. 784с.
16. Бюджетний менеджмент : підручник / за заг. ред. В. Федосова. К. : КНЕУ, 2004. 864 с.
17. Данілян О.Г. Національна безпека України: структура та напрямки реалізації: навч. посіб. Харків : Фоліо, 2002. 285 с.
18. Донець Л.І., Ващенко Н.В. Економічна безпека підприємства: навч. пос. К.: Центр учбової літератури, 2008. 240 с.
19. Економічна безпека підприємств, організацій, установ: Навч. Посібник (для суд. вищ. навч. закл.) / В.Л. Ортиський , І.С. Кернтицький, З.Б. Живко та ін. К.: Правова єдність, 2009. 544 с.
20. Іванюта Т.М., Заїчковський А.О. Економічна безпека підприємства: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2009. 256 с.
21. Камлик М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект: Навчальний посібник. К.: Атіка, 2005. 432 с.
22. Кириленко В.І. Інвестиційна складова економічної безпеки: Монографія. К.: КНЕУ, 2005. 232с.
23. Коженювські Л. Безпека менеджерів. Суб'єктивні та об'єктивні аспекти безпеки. *Актуальні проблеми економіки*. 2005. № 5. С. 86-94.
24. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації / за ред. Я.А. Жаліла. К.: НІСД, 2005. 388с.
25. Кравчук Н.Я., Колісник О.Я., Мелих О.Ю. Фінансова безпека: Навчально-

методичний посібник. Тернопіль: Вектор, 2010. 277 с.

26. Крайчак Є.В. Боргова політика у контексті збереження фінансової безпеки держави. *Зовнішня торгівля: право та економіка*. 2009. №5(46). С. 83-91.
27. Ліпкан В.А. Національна безпека України. Навчальний посібник. Кондор. 2008. 552 с.
28. Мартинюк В. П. Проблеми моніторингу та забезпечення економічної безпеки держави. *Світ фінансів*. 2007. Випуск 4 (13).- С. 185-187.
29. Невмержицький Є.В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії: Монографія. К.-КНТ, 2018. 368 с.
30. Новікова О.Ф., Покотиленко Р.В. Економічна безпека: концептуальне визначення та механізм забезпечення: Монографія/ НАН України. Ін-т економіки пром.-сті. Донецьк, 2006. 408 с.
31. Носова О.І. Інвестиційний клімат в Україні: основні напрями поліпшення. *Стратегічні пріоритети*. №1(6). 2008.
32. Предборський В.А. Детінізація економіки у контексті трансформаційних процесів. Питання теорії та методології: Монографія. К.: «Кондор», 2015. 614 с.
33. Радзієвський О. Суперечності доларизації економіки України в умовах фінансової глобалізації. *Економіка України*. 2005. №2. С.16 - 23.
34. Ситник Г.П., Олуйко В.М., Вавринчук М.П. Національна безпека України: теорія і практика: Навчальний посібник. Хмельницький; Київ. : Вид-во «Кондор», 2007. 616 с.
35. Сухоруков А. І. Проблеми фінансової безпеки України : К. : НППМБ, 2015. 140 с.
36. Сухоруков А.І., Ладюк О.Д. Фінансова безпека держави. Навчальний посібник. К. Центр учбової літератури, 2017. 192 с.
37. Ткаленко С.І. Інвестиційна безпека в умовах глобалізації фінансових потоків. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2010. №1. С. 282 - 292.
38. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: монографія / за заг. редакцією д-ра екон. наук, проф. А.О. Єпіфанова. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ»,

2019. 295с.

39. Хитрін О.І. Фінансова безпека комерційних банків. *Фінанси України*. 2007. №11. С. 118–123.

ЗМІСТ

№		стор
1	Зміст	3
2	<i>Кредит 1. Основи фінансової безпеки підприємства, нормативне та інформаційне забезпечення фінансової безпеки підприємства</i>	5
	ТЕМА 1. Фінансова безпека в системі забезпечення економічної безпеки підприємства	5
3	ТЕМА 2. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства. Нормативне та інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової безпеки підприємства. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства в системі наукового пізнання.	12
4	<i>Кредит 2. Управління фінансовою безпекою та ризики банкрутства підприємства.</i>	18
	Тема 3. Основи управління фінансовою безпекою підприємства Методичні основи оцінювання фінансової безпеки підприємства	18
5	Тема 4. Аналіз фінансової безпеки підприємства на основі оцінки ризику банкрутства Антикризове фінансове управління підприємством	24
6	Тема 5. Адаптація підприємства як засіб забезпечення його фінансової безпеки. Організація фінансової розвідки.	30
7	ГЛОСАРІЙ	36
8	СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	50